

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selonteko valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelusta

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelusta (VNS 8/2018 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty valtiovarainvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- valtiovarainvaliokunta VaVL 15/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikön johtaja, viestintäneuvos Timo Kievari, liikenne- ja viestintäministeriö
- liikenneneuvos Hanna Perälä, liikenne- ja viestintäministeriö
- ympäristöneuvos Timo Turunen, ympäristöministeriö
- johtaja Jarno Ilme, Liikenne- ja viestintävirasto
- liikenneneuvos Anni Rimpiläinen, Liikenne- ja viestintävirasto
- toimitusjohtaja Rami Metsäpelto, Traffic Management Finland Oy
- toimialajohtaja Mirja Noukka, Väylävirasto
- kehittämisspäällikkö Timo Järvinen, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- johtaja Jonna Juslin-Uotila, VR-Yhtymä Oy
- viestintäpäällikkö Jukka Tolvanen, Autoliitto ry
- johtava asiantuntija Tiina Haapasalo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toiminnanjohtaja Pekka Suomela, Kaivosteollisuus ry
- toimitusjohtaja Anna-Liisa Tarvainen, Liikenneturva
- toimitusjohtaja Mika Mäkilä, Linja-autoliitto
- logistiikkapäällikkö Outi Nietola, Metsäteollisuus ry
- johtava asiantuntija Ari Herrala, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- toimitusjohtaja Annaleena Mäkilä, Suomen Satamaliitto ry
- liikennesuunnittelupäällikkö Petri Suominen, Uudenmaan liitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Valiokunnan mietintö LiVM 43/2018 vp

- Tampereen kaupunki
- Varsinais-Suomen liitto
- Waystep Consulting Oy
- Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry
- Autoalan Keskusliitto ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Moottoriliikenteen Keskusjärjestö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Laatimismenettely

Selonteko perustuu parlamentaarisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelua ohjanneen työryhmän loppuraporttiin 13.12.2018. Jo sitä ennen parlamentaarinen liikenneverkon rahoitusta arvioinut työryhmä linjasi kunnossapidon ja kehittämisen rahoitusta sekä liikenteen päästöjen vähentämiskeinoja (väliraportti 30.8.2017, loppuraportti 28.2.2018). Suunnitelman laatimista koskeva säädöspohja sisältyy puolestaan viime elokuussa voimaantulleeseen liikennejärjestelmästä ja maanteistä annettuun lakiin (572/2018).

Selonteossa kuvataan valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteet ja päämäärät, suunnitelman laatimisprosessi ja siihen liittyvän rahoituksen lähtökohdat. Selonteon mukaan liikennejärjestelmää tulee tarkastella kaikkien kulkumuotojen näkökulmasta kokonaisuutena yhteensovittaen. Valiokunta korostaa, että liikennejärjestelmä on kokonaisuus, jossa sen eri muodot ja osat nivoutuvat yhteen toisiaan tukien. On tärkeää, että sen kaikki muodot ja osat toimivat mahdollisimman hyvin. Kokonaisuuden valmistelussa tulee huomioida myös uudenlaisten liikennemuotojen ja -palvelujen sekä älyliikenteen ja muun teknologian tarjoamat mahdollisuudet.

Lausunnossaan VaVL 15/2018 vp valtiovarainvaliokunta on pitänyt laatimismenettelyä tarkoituksenmukaisena ja ollut erityisen tyytyväinen siihen, että suunnitelmaan sisältyy valtion rahoitusohjelma. Liikenne- ja viestintävaliokunta pitää hyvänä, että valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelussa siirrytään pitkäjänteiseen kestävään suunnitteluun, jossa kokonaisuunnittelu ottaa huomioon sekä yhdyskuntarakentamisen että liikennesuunnittelun ja myös elinkeinoelämän tarpeet ja kilpailukyvyllä tärkeät kansainväliset yhteydet. Eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön perustuvan suunnittelun tulee käsittää kaikki liikennemuodot ja alueellinen saavutettavuus ottaen huomioon myös alemmanasteisen tieverkon merkitys esimerkiksi elinkeinoelämälle.

Tärkeää on, että liikennejärjestelmäsuunnitelmien laatiminen on jatkuva, vuorovaikutteinen ja yhteistyöhön perustuva prosessi. Suunnittelussa tulee määritellä uudet periaatteet päämäärien ja tavoitteiden osalta. Näin on hyvä, että yhteistyötä ja vuorovaikutusta koordinoimaan perustetaan yhteistyöryhmä, jossa ovat edustettuina keskeiset ministeriöt, virastot, maakunnat, suurimmat kaupunkiseudut ja muut kunnat. Valiokunta korostaa, että valmistelu tulee toteuttaa yhteistoiminnassa laajemminkin eri tahojen kanssa samalla sitouttaen ne suunnitelmaan.

Valiokunnan mietintö LiVM 43/2018 vp

Aikataulukutus

Selonteon mukaan valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelu voidaan karkeasti jakaa neljään päävaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa asetetaan yhteiskuntapoliittiset päämäärät ja liikennejärjestelmää koskevat tavoitteet. Tässä vaiheessa muodostetuista skenaarioista ja liikennejärjestelmätason tavoitteista muodostetaan vaikutustarkastelujen ja sidosryhmäyhteistyön pohjalta parlamentaarisisessa ohjausryhmässä yhteinen näkemys. Toisessa vaiheessa laaditaan varsinainen suunnitelma ja erityisesti toimenpideohjelma, johon sisältyy valtion rahoitusohjelma. Kolmannessa vaiheessa parlamentaarisen ohjausryhmän rooli korostuu päätettäessä valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnittelusta. Selontekovaiheen eduskuntakäsittelyn jälkeen valtakunnallisesta liikennejärjestelmästä päättää valtioneuvosto. Neljännen vaiheen muodostavat suunnitelman toteutus ja seuranta.

Valiokunta pitää hyvänä, että jatkossa mahdolliset päivitystarpeet tarkistetaan neljän vuoden välein. Samalla suunnitelman sisältämästä toimenpideohjelmasta tehdään tarkka neljän seuraavan vuoden osalta (vuodet 5—8) ja suunnitellaan myös valtakunnallista liikennejärjestelmää neljä vuotta eteenpäin (vuosille 9—12). Tämä laatimismenetelmä antaa mahdollisuuden myös reagoida muuttuneisiin tilanteisiin. On hyvä, että suunnitelmia voidaan mukauttaa ilmaantuneiden tarpeiden mukaisesti.

Valiokunta kuitenkin korostaa, että parlamentaarisesti sovittuja pitkäjänteisiä linjauksia tulee noudattaa. Valiokunta painottaa, että pitkäjänteisen liikennesuunnitelman valmisteluun ja toteuttamiseen ei sovi se, että suunnitelmia muutettaisiin kulloisenkin hallitusohjelman mukaisesti. Joustomahdollisuus tulee säilyttää muuttuneiden liikennetarpeiden toteuttamiseksi, joista esimerkkinä voidaan mainita Äänekosken tehtaan aiheuttamat infrastruktuurin parannukset. Prosessin tulee olla läpinäkyvä ja avoin siten, että noudatetaan sovittuja periaatteita ja kriteerejä prioriteettien muuttamiseksi.

Rahoitus

Valtiovarainvaliokunta on lausunnossaan ottanut kantaa rahoitukseen ja kiinnittää huomiota siihen, että liikenteen rahoitus joudutaan suhteuttamaan valtion ja julkisen talouden tilaan ja sen kestävyYTEEN, kuten myös selonteossa todetaan. Tämän lisäksi pääosin julkisomisteisen hankeyhtiön puitteissa toteutettu investointi saattaa rasittaa julkista taloutta ja julkisen sektorin velkaa, vaikka sitä ei rahoitettaisi suoraan valtion talousarviosta. Myöskään kuntien tai muiden tahojen osallistuminen hankkeiden rahoitukseen ei valtiovarainvaliokunnan mukaan saa olla lähtökohtana hankkeiden tarveharkinnalle ja toteuttamiselle, vaan suunnitelman tulee vastata laajasti koko yhteiskunnan tavoitteita ja tarpeita.

Lausunnossaan valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että liikenne- ja viestintäministeriön ilmoittamaan hankeyhtiön perustamiseen liittyvä menettely sivuuttaa sen parlamentaarisen prosessin, joka juuri samaan aikaan annettussa selonteossa kuvataan. Lausunnon mukaan on tärkeää, että myös hankeyhtiömallilla toteutettavat hankkeet ja niihin liittyvät rahoitusratkaisut ovat osa kokonaisvaltaista, parlamentaarisesti valmisteltua valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa ja sen edellyttämää valmisteluprosessia.

Valiokunnan mietintö LiVM 43/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Liikenne- ja viestintävaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 8/2018 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Helsingissä 26.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ari Jalonen sin
varapuheenjohtaja Markku Pakkanen kesk
jäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Jyrki Kasvi vihr
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Satu Taavitsainen sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker